

CAZUL ȘI CAZUISTICA

Mircea Lăzărescu, Sibiu, 2023

Practica medico-psihiatrică și cea juridică au în comun mai mult decât expertizele de tip medico legal... căci,

MEDICINA (PSIHIATRICĂ) ȘI JUSTIȚIA SUNT CELE DOUĂ PRACTICI UMANE CARE PRIN EXCELENȚĂ SE CĂTREAZĂ PE REZOLVAREA DE CAZURI.

O scurtă reflexie conceptuală ne poate dezvălui parametrii acestui fabulos tărâm al **cazului** și **cazuisticii**, plasat în chiar centrul metodologic al ANTROPOLOGIEI.....

În medicină, cazul și cazuistica sunt o temă familiară atât practicianului cât și cercetătorului sau pedagogului, căci,

Orice terapie presupune în prealabil **etichetarea diagnostică a unui om ca fiind un caz medical de un tip X**, definit prin diagnostic.

Prin descrierea bine conturată a unor cazuri cu o simptomatologie încă necunoscută – **cazuri princeps** – se poate circumscrie o nouă boală (care deseori poartă numele celui care a descris-o).

În practica diagnostică întâlnim apoi **cazuri atipice**; dar și tipice, care corespund pregnant definiției unei boli, fiind astfel utile didactic ca și **cazuri exemplare....**

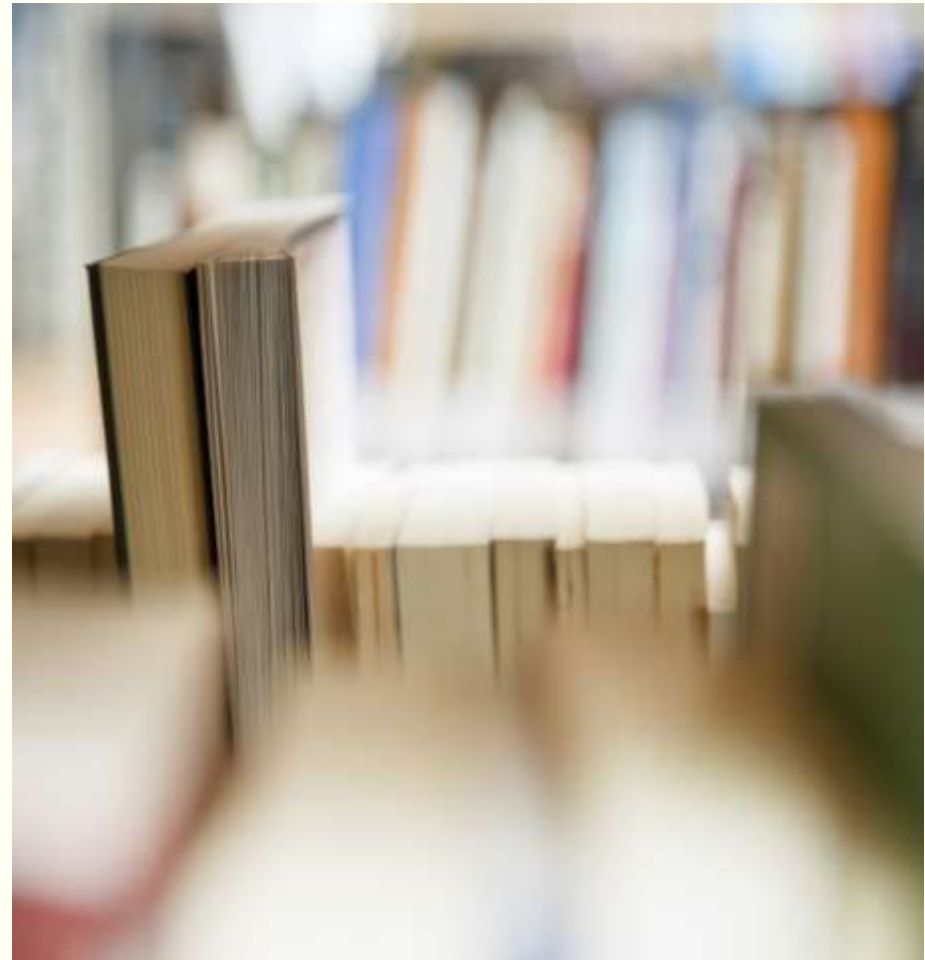
..iar profesorul de medicină poate face în expunerile sale sinteza mai multor cazuri semnificative, prezentând un **caz robot** sau **caz școală**.

În practica sa, medicul trebuie să stabilească deci, în primă instanță „ce boală are pacientul”, adică **cazul** de care se ocupă...

Pentru aceasta e necesar ca el să cunoască sistemul nosologico nosografic de referință al bolilor, în care, **fiecare categorie nosologică reprezintă un fel de sinteză cazuistică clar definită și descrisă**. În plus, se cere și să aibe o suficientă **experiență cazuistică** în diagnoză; care, cu cât crește, cu atât medicul poate fi mai competent.

Iar foaia de observație ce o întocmește se depune ulterior într-o **arhivă cazuistică**.

Procesul cognitiv de **diagnosticare a cazurilor**, e o operațiune intelectuală ce se întâlnește însă, în multiple domenii ale vieții practice.

Cu toată eminența medicinei în problematica cazuisticii, în acest domeniu întâietatea o are, totuși, practica juridică. Căci lucrurile încep - aparent banal – cu însăși originea conceptului de **caz-cauză**, ca parte a procesului juridic, care vizează o soluție pentru **lucrurile** aflate în dezbatere.

Dincolo de multiple alte înțelesuri din limbajul cotidian ale expresiei „**caz**”,...

...**causa** era considerată în dreptul roman acel aspect al lucrului - *res* – aflat în dezbatere judiciară, care stă la baza deciziei de vinovăție sau nevinovăție... .

..iar apoi, prin extindere, **cauza a ajuns să se refere la întregul „dosar juridic”, – la „cauza avută în dezbatere prin dosarul unui proces”,** (de unde..și invocarea sa de către unele limbi pentru a desemna însăși conceptul de lucru - e.g. *chose*, în franceză).

Cazul ce se dezbate într-un proces juridic derivă, desigur, din existența nemijlocită a oamenilor, cu întâmplările lor obișnuite. Un eveniment mai deosebit, o faptă a cuiva, poate atrage atenția unor persoane sau foruri competente, care sesizează o instanță juridică...

..Iar dacă sesizarea e pertinentă (conform procedurilor și normelor), se declanșează o investigație procedurală întocmindu-se un *dosar de caz*.

.....Ca pas următor, instanța poate **pune sub acuzare pe cineva**, declanșând **un proces juridic**...în cadrul căruia autorul infracțiunii e **re-prezentat, ca persoană** (la fel ca un personaj teatral).

Urmează dezbaterile contradictorii dintre acuzare și apărare, prezentarea probelor în fața instanței de judecată....deliberarea...și sentința.

Apoi, **dosarul cauzei** e pus în arhivă, de unde poate fi accesat la nevoie.

Acum, e cazul .. să aducem în cauză.... și să facem puțin caz.... de cazul CAZULUI ...din perspectiva dezbaterii și judecării publice a unor lucruri omenești.

Pentru că...surprinzător sau nu,... însăși **conceptul de lucru – pragma în greacă, res în latină „Das Ding (și Thing în germana veche) – la origine trimitea la o „problemă (chestiune) aflată în dezbateri comunitară...juridică,,**

Referirea la „un lucru,, trimitea de la începuturi la „ceva,,(. *Tis* în greacă..*quid* în latină) important și problematic pentru o comunitate, care începe să se preocupe de acest lucru, supunându-l dezbaterilor.

Cazurile juridice se plasează în centrul unor astfel de lucruri dezbătute comunitar, etichetate în latină ca **res**. *Res* s-a deschis ulterior spre diverse semnificații a unor arii determinate (*res-intelectualis..res-cogitans...res-publica....res-familliare...res-militare, res-Divina*). Augustin considera că res e un pre-cuvânt care, atunci când e asociat cu natura..ontă...proprietăți...înseamnă totalitatea creației divine.

Concurându-l pe *ens*, *res* s-a plasat în vremea scolasticii printre TRANSCEDENTIALIA, intrând în seria: *Ens, Unum, Verum, Bonum, Aliquid, Res*

După ce Avicena a acordat lui *res-reitate* un statut special de *quidditas* – *essentia*, acest concept s-a menținut la rang înalt și după Renaștere. Descartes îl utilizează în formulări ontologice esențiale ca *res cogitans..res extensa...* Iar Kant îl plasează în centrul problematicii gnoseologice a „lucrului în sine,,.

Pe parcursul modernității, conceptul de *lucru-res* – strâns corelat cu sensul juridic al *cazului* -, a făcut o spectaculară carieră și în planul științelor naturii, ce s-au dezvoltat acum exponențial.

Francis Bacon, părintele epirismului metodologic, în al său NOVUM ORGANON plasează ca și ghid central pentru studiul inductiv empiric, 29 **cazuri prerogative ale naturii**, folosind o explicită terminologie juridică (cazurile sunt comentate prin termenul juridic de *instantia* ...ca loc, mijloc și ocazie de probare)

Ascensiunea fulminantă în Europa Iluminismului a științelor naturii – sprijinite de doctrina cazului empiric natural a lui Bacon – a forjat un nou concept ce derivă din RES: REALITATE..

Iar această *realitate* se circumscria acum prin: polarizarea dintre subiectivitatea conștiinței personale și ob-jectivitatea unor lucruri-corporale-solide dotate cu proprietăți receptabile prin simțuri....Care,.... sunt plasate - „date..puse..poziționate - opozitiv spațial, în fața subiectului.

În contextul acestei **realități obiective exterioare a științelor naturii**, se impun la începutul sec XX și STIINȚELE UMANE, care de la început fac și ele apel la cazuri, la studiul cazuistic,.. prin Dilthey în hermeneutică, Weber în sociologie și Jaspers în medicina psihiatrică.

Medicina avea propria sa tradiție în studiul cazuistic, care istoric depășea experiența relativ recentă a științelor naturii.

Dar în psihopatologie „obiectul de studiat„ nu mai era doar un lucru-obiect-corp-solid, ci o ființă dotată cu subiectivitate și care se exprima prin logos; fapt ce pretindea metodologic – la Jaspers - comprehensiunea empatică și hermeneutică, urmate de o expunere pregnantă, luminatoare.

După Jaspers, K. Schneider a comentat cazuistic zece tipuri de persoane psihopate, fiecare beneficiind de o descriere în limbaj curent a caracteriopatiei sale specifice - ca un portret-robot - etichetată printr-o trăsătură esențială (e.g. Geltungsuchtige..Selbstunsichere)

Cazuistica a fost utilizată pe parcursul sec XX de către toți psihopatologii importanți, de la Freud la Binswanger. Dar nevoia de a studia cohorte cazuistice ample, a favorizat ulterior metodologia definițiilor operaționale.

Studiul cazuistic în psihopatologie se apropie mai mult de modelul cultivat de cazul juridic decât de cel al cazului din științele naturii, implicând retorica.

Practica juridică a antichității a cultivat intens **retorica**, în care se exersau și „cazuri fictive” ce dezbăteau situații ipotetice ale unor „personaje”. Acestea exploatau de fapt condiția de personaj, în care individul uman viu e practic transpus și pe parcursul dezbăterilor juridice curente.

Faptul se înscrie pe aceeași orbită de funcționare a retoricii pe care se plasau și discursurile biografice caracterizante – de laudă sau blam. Iar arta retoricii stă la baza literaturii antichității, inclusiv cea românească, poetică și dramatică.

Când cultura occidentală a început să-și afirme specificitatea, moștenirea retoricii a fost cea care a stat la baza literaturii Evului Mediu European....și apoi a întregii literaturii a Renașterii și Modernității, incluzând romanele, piesele, biografiile și autobiografiile, în care omul viu apare în condiția de personaj.

Pentru psihopatologie merită invocat la acest nivel **personajul Don Quijote** din romanul lui Cervantes, caz tipic exemplar a unui delir montematic, într-o epocă în care psihopatologia nu comentase încă acest sindrom.

Toți știm povestea acestui boiernaș de provincie din Castilia care, citind cu pasiune romane picarești, ajunge – la vârsta împlinirii maturității – să fie convins că s-a transformat identitar într-un cavaler rătăcitor, aidoma celor despre care citise,.. adoptând numele de Don Quijote.

El redefinește lumea care-l înconjură în conformitate cu noua sa identitate și noul său statut: un lighean de bărbier devine coiful lui, Mambrino, mârtoaga sa - un cal faimos, o țărancă din sat - Dulcineea de Toboso iar morile de vânt - balauri. După multe isprăvi făcute împreună cu vecinul său Sncho Panza pe care-l ia ca scutier, în final se întoarce (convins că printr-o vrajă) acasă.. redevine Quijana cel bun.. și moare împăcat.

Toți cei care îl întâlnesc în roman – precum și cititorul din toate timpurile - îl consideră cu evidență pe Don Quijote ca delirant nebun...chiar dacă el își păstrează coerența în vorbire.. și în acțiunile la care delirul său îl îndemna. Nu există însă o dezorganizare a gândirii și vorbirii și nici halucinații propriu-zise (ci doar iluzii halucinatorii)

Cazul lui Don Quijote, deși se impune ca erou de roman – și nu drept caz expus de psihiatri – dă un răspuns pregnant unei întrebări psihopatologice (la care tratatele nu răspund nici în zilele noastre): faptul că, conținutul convingerii de nemodificat într-o idee falsă a delirantului, se referă la adoptarea unei noi identități, de personaj dintr-un scenariu fictiv, într-o lume delirantă, calchiată pe modelul literaturii de ficțiune.

Paradigmaticul caz literar psihiatric a lui Don Quijote, ne introduce și într-o nouă lume culturală, cea a modernității; marcată de tipar și făcând loc publicării de memorii și autobiografii. În această perspectivă merită amintite în acest comentariu despre cazul psihiatrico forensic și **Memoriile Președintelui Schreiber**.

În a doua jumătate a sec XIX, Paul Schreiber, fiu de medic celebru, studiază dreptul și devine judecător. El intră în circuitul psihiatric la vârsta adultă printr-o depresie ce apare în urma eșecului de a ajunge deputat. Ulterior, după ce devine președinte la Tribunalul la Leipzig, apare o nouă depresie.. dar și cu simptome psihotice. După un vis erotic cu poluție – pe care-l resimte în postură feminină – se gândește că această trăire particulară i-a fost indusă din exterior, bănuindu-l pe doctorul său de nervi Fleshing că l-a hipnotizat de la distanță. Ajunge să fie convins că sute de oameni se interesează de el cunoscându-și transmițându-i gânduri prin telepatie. Se simte apoi în contact cu Dumnezeu, ce acționează atât prin „limbajul nervilor,, cât și prin „raze divine,,...și.. a creat o suită de oameni răi ce depopulează omenirea. Se ajunge la a doua internare psihiatrică.

Delirul lui Schreiber îl plasează acum într-o relație directă cu Dumnezeu, convins că acesta îl va transforma în femeie, și fecundându-l vor repopula împreună omenirea...distrusă de oamenii cei răi. Delirul capătă și dimensiuni cosmogonice, cu o concepție proprie despre ierarhiile cerești. **Schreiber își descrie amănunțit delirul într-o carte pe care o publică...iar apoi intentează un proces cerând să fie externat din ospiciu.** Pe baza faptului că raționamentul și argumentarea se păstrează intacte, completul de judecată soluționează favorabil cazul său în 1905 și este externat.

Memoriile lui Schreiber – etichetat la timpul său ca paranoiac - au fost sursa comentariilor mai multor psihopatologi, între care Freud și Lacan.

Un alt caz psihiatrico juridic celebru, mai recent, e cel a lui Breivick. Tânărul norvegian, convins fiind că națiunea sa e amenințată de islamizare,... că el e liderul Organizației Cavalerilor Templieri iar prin această calitate urma fie noul regent al Norvegiei și să conducă cruciada europeană împotriva islamului,.....

....organizează în Oslo un atentat cu bombă (în care mor 5 persoane) și apoi ucide pe o insulă 47 tineri liberali...În detenție supus expertizei psihiatrice refuză diagnosticul de psihoză (format inițial) – care-i conferea iresponsabilitate - și se declară responsabil și ne-bolnav mental. O a doua expertiză formulează un diagnostic care nu mai e clar psihotic...și e condamnat la pedeapsa maximă din Norvegia (21 ani detenție)..în 2022 refuzându-i-se eliberarea condiționată după 10 ani executați.

În toate cele trei cazuri menționate, suntem în fața unor psihotici deliranți la care vorbirea și gândirea își păstrează coerența, delirul exprimându-se prin convingerea într-o identitate de personaj dintr-un scenariu fantastic, narativ fictiv.

Un ultim caz ne aduce în zilele noastre. E vorba de o femeie de 52 ani – și văduvă și divorțată -, care ajunge la o primă internare psihiatrică adusă fiind de fiu, pentru un comportament neobișnuit: – De mai multe luni scrie unor diverse instituții și personalități solicitarea de a i se elibera un certificat care să ateste că - între 1991 și 2013 ea a fost decedată...și că identitatea sa e alta decât cea oficială, fiind de fapt născută în Israel și trimisă împreună cu alți 130.000 de copii spre adopție în România,.. unde a fost adoptată de familia ei de origine (s-a adresat în repetate rânduri Înaltei Curți de Justiție, Președintelui României, Ambasadei Austriei...dar, nu a primit răspunsuri favorabile).

Nu sunt fenomene halucinatorii sau dezorganizante, vorbirea e coerentă...istoria vieții relevă multiple psihotraume și episoade alternante de stări subdepresive și hipomanaicale, în prezent fiind într-o perioadă de relație.

Expunerea pacientei care afirmă menționatele convingeri identitare anormale, e marcată de confabulații: Susține – și descrie amănunțit – cum a decedat în Austria (unde nu a fost niciodată) și cum cadavrul ei a fost adus în Oltenia pentru a fi înmormântată.. iar sicriul a fost atacat de patru femei ce au scos-o din cosciug (menționând numele soacrei, cumnatei etc).

Se ridică problema unui delir de tip disociativ, în context hipoman. Principală rămâne convingerea delirantă centrată pe o problematică identitară de personaj dintr-un scenariu fictiv narativ.

Circumscrierea unui caz în justiție e orientată de sistemul normativ al legilor și procedurilor, iar în medicina psihiatrică de sistemul nosologico nosografic, care în prezent e organizat prin definiții operaționale.

Sistemul nosologico nosografic psihiatric e constituit dintr-un număr (în principiu) finit de categorii nosologice, ce pot fi considerate ca și cazuri-robot, ce sunt flancate prin criterii de includere și excludere, esențiali pentru diagnostic fiind itemii simptomatici comportamentali expresivi, înregistrabili.

Încadrarea diagnostică psihiatrică e una de ordin generic, relativ vagă la nivel de simplă etichetare (utilă statisticii). Ea nu exclude însă o atitudine secundă descriptiv interpretativă (de tip dezbateri cazuistică), care să implice referința la un model psihologic al persoanei, invocând anumite dimensiuni specifice ale acesteia.

Astfel doar se poate comenta, de ex., convingerea delirantă ca și ratarea identității pe o condiție de personaj dintr-un scenariu fictiv, narativ fantast, diferită de variațiile anormale ale structurii caracteriale... de deficitul disfuncțional dispozițional ...,sau de cel comportamental....eventual de exercitarea funcțiilor lingvistice conceptuale.

Ipostaza de CAZ a existenței unei persoane umane e, dintr-un punct de vedere, una potențială: nu oricine devine un caz medical sau un caz juridic.

Pe de altă parte, ipostaza de caz a subiectului oricărei persoane umane e una structurală și permanentă....Căci în mod continuu..orice om e continuu evocat, comentat și caracterizat de alții...și..

..orice om ajunge să se autoevoce pe sine în postură de personaj, ori de câte ori povestește o întâmplare din trecutul său...pe care o poate cosmetiza după dorință.

Orice om e capabil nu doar de reamintiri...ci și de a-și scrie o autobiografie.. pe care să o publice...la fel ca Președintele Schreiber

Existența umană, dimensionată prin proiecția sa în viitor – în permanente proiecte și preocupări - este una de continuu personaj potențial, inclusiv de potențial erou a unor variate cazuri.

Ceea ce se produce odată cu facticitatea cazului medical, psihiatric sau juridic nu e decât o concretizare a unei dimensiuni structurale a omului.

Când studiem cazuistica juridică și psihiatrică .. merită să nu ignorăm această perspectivă general antropologică în care suntem plasați, înaintând interesantele poteci ce astfel ni se deschid.

VA MULTUMESC!